

Марина Василівна ФОМЕНКО,
кандидат юридичних наук
(Харківський національний університет
внутрішніх справ, м. Харків, Україна)

ЩОДО ПИТАННЯ ПРО ВИЗНАЧЕННЯ РОДОВОГО ОБ'ЄКТА ЗЛОЧИНІВ, ПЕРЕДБАЧЕНИХ РОЗДІЛОМ V ОСОБЛИВОЇ ЧАСТИНИ КК УКРАЇНИ

Проаналізовано існуючі в доктрині кримінального права наукові погляди щодо визначення як загального, так і родового об'єктів злочинів, передбачених розділом V Особливої частини КК України. Сформульовано власне розуміння родового об'єкта досліджуваних злочинів і запропоновано нову назву розділу V Особливої частини КК України. Виділено їх видові (групові) об'єкти.

Ключові слова: об'єкт злочину, родовий об'єкт злочину, видові (групові) об'єкти злочинів, суспільні відносини, відносини забезпечення.

Постановка проблеми. Наукова проблема об'єкта злочину традиційно належить до однієї з найбільш дискусійних у кримінально-правовій доктрині. До сьогодні не склалося єдиного бачення його сутності, різні вчені обстоюють альтернативні дослідницькі концепції.

Відомо, що об'єктом злочину є те, на що останній посягає. Втім, намагання здійснити змістовну деталізацію цієї тези наштовхується на низку перепон як загальнотеоретичного (філософського, кримінально-правового), так і суто прикладного (правозастосовного) характеру. Тож, виважена характеристика родового об'єкта злочинів, об'єднаних у Розділі V КК України, вимагає попереднього визначення вихідних методологічних настанов щодо споріднених категорій вищого рівня абстрагування. Йдеться про об'єкт злочину як такий.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Кримінально-правові проблеми протидії злочинам проти виборчих, трудових та інших особистих прав громадян висвітлювались у працях П. П. Андрушка, М. І. Бажанова,

Р. С. Вереші, О. М. Готіна, В. К. Грищука, В. П. Ємельянова, Д. Ю. Кондратова, О. М. Литвинова, М. І. Мельника, Ю. В. Орлова, В. І. Павликівського, В. Я. Тація тощо. При цьому проблему визначення родового об'єкта цих злочинів досі не вирішено, що і зумовлює актуальність нашої теми.

Мета статті. На підставі наявних у теорії кримінального права дослідницьких концепцій щодо об'єкта злочину сформулювати власне розуміння родового об'єкта досліджуваних злочинів і виділити його видові (групові) об'єкти.

Виклад основного матеріалу. Аналіз та узагальнення основних існуючих підходів до розуміння об'єкта злочину дають підстави виділити такі з них:

1) *людина як об'єкт злочину* – у дослідницькій практиці ця думка належить до перших спроб сформувати антропологію кримінального права, обриси якої визначаються переосмисленням принципу гуманізму у правовому регулюванні та соціальному управлінні загалом, цей підхід відрізняється своєю прогресивністю, але методологічною є незавершеним, а тому й уразливим до критики;

2) *соціальні цінності як об'єкт злочину* – ця концепція змістовно тяжіє до попередньої, а її прихильники під час визначення пріоритетів кримінально-правової охорони та соціальної сутності злочину віддають перевагу не праксеологічному, а аксіологічному підходу, що вирізняється гуманістичною домінантою, зокрема, як зауважує В. Т. Дзюба, однією з найбільш значущих соціальних цінностей, яким злочином заподіюється шкода, є потерпілий, під яким учений розуміє людину, суспільство та державу [1, с. 60];

3) *соціальні блага як об'єкт злочину* – у XI томі Народної енциклопедії 1911 р. давалося таке визначення об'єкта злочину: «Об'єктом, на який спрямовано злочин, є ті або інші життєві блага; що коли порушено якесь життєве благо – то і є злочином» (мовою оригіналу: «Объектом, на который направляется преступление, являются те или иные жизненные блага; что когда нарушено какое-нибудь жизненное благо – и есть преступление») [2, с. 70; 3, с. 57]. Цей підхід отримав ґрунтовну аргументацію й виходив із соціолого-позитивістської гносеологічної традиції, властивої гуманітарним науковим школам кінця XIX – першої половини XX ст.;

4) *суб'єктивне право* розглядалося як об'єкт злочину ще у дореволюційній період, коли сформувалася концепція, прихильники якої вважали себе опонентами позиції про соціальні блага як об'єкт злочину; так, наприклад, Н. С. Таганцев писав, що визнання об'єктом злочину блага та інтересів унеможливорює з'ясування юридичної природи злочину, натомість сутністю злочину є виражена в об'єктивній дійсності рішучість, прагнення волі порушити вимоги держави про недоторканість юридичного порядку, тому від нього завжди страждає право [4, с. 175]; до речі, суб'єктивне право як об'єкт злочину розглядають і сучасні прихильники зазначеної вище концепції соціальних цінностей, вбачаючи у цьому праві окремих різновид цінностей [5, с. 48];

5) *суспільні відносини як об'єкт злочину* – найбільш поширена та використовувана в дослідницькій практиці концепція, яка бере свій початок від марксистської політекономії, трансформованої крізь призму радянської ідеологічної міфологеми, колись перманентно присутньої в усіх без винятку галузях наукового пізнання, в тому числі і юриспруденції; незважаючи на це, й до сьогодні зберігає керівні гносеологічні позиції;

6) *правовідносини як об'єкт злочину* розглядаються як результат аналітичного синтезу положень концепцій суспільних відносин та суб'єктивного права; її наріжним каменем є системно-правові та міжгалузові зв'язки, які визначають зміст кримінальної протиправності у поєднанні з правовим оформленням суспільних відносин, що є предметом інших галузей права;

7) *законний (суспільний, життєвий) інтерес як об'єкт злочину* – ця концепція виникла як спроба вдосконалення, з одного боку, наукового уявлення про право як про об'єкт злочину, а з іншого – про суспільні відносини у тій же ролі; різні вчені у різні періоди доходять висновку про те, що саме інтерес (суспільний, життєвий, захищений правом) становить основний зміст і втілення чи то права, чи то суспільних відносин (так, наприклад, Є. К. Каїржанов визначив інтерес як певне «ядро» суспільних відносин, і як кінцевий результат вважав, що таке «ядро» є тим об'єктом, на який здійснюється злочинне посягання [6, с. 55]);

8) *порядок суспільних відносин, сфера суспільних відносин, соціальна оболонка* – це концепції, що трансформують та уточнюють уявлення про суспільні відносини як об'єкт злочину, зміщуючи дослідницький акцент з них самих на супутні їм абстрактні утворення, як-то форма, спосіб організації, предметна сфера їх відтворення тощо.

Існують і інші точки зору на об'єкт злочину, які, втім, не витримують більш-менш серйозної наукової критики. Разом із тим, не ставлячи перед собою в цій роботі завдання щодо ґрунтовного критичного аналізу згаданих вище підходів, зауважимо, що, на нашу думку, найбільш виваженим із них є той, згідно з яким об'єктом злочину є суспільні відносини. Детальна характеристика цієї позиції знайшла своє відображення у роботах М. Й. Коржанського [7], Г. В. Мокроносова [8], В. Я. Тація [9] та інших учених, що звільняє нас від необхідності у наведенні базових аргументів на її користь.

Соціальна природа людини зумовлює сприйняття суспільних відносин не лише як специфічної форми колективної діяльності, а і як вираз сутності людини. Через суспільні відносини здійснюється соціальна інтеграція, через них і в них відбувається ідентифікація людини, забезпечення її приналежності. Саме тому оперування категорією «суспільні відносини» в аналітичних цілях, зокрема в межах кримінально-правових досліджень, дозволяє структурно синтезувати весь спектр можливих соціальних цінностей, включно, перш за все, із самою людиною, а також з іншими соціальними суб'єктами й похідними від них утвореннями (права, свободи, блага тощо). у зв'язку з цим у цій роботі ми спиратимемось на

концепцію суспільних відносин як об'єкта злочину. При цьому зауважимо, що ця концепція вимагає осучаснення, приведення її у відповідність до положень ліберально-гуманістичної парадигми соціального управління, в тому числі й у межах кримінально-правової політики. Головне, що ґносеологічним потенціалом для цього вона (концепція) володіє. Його розкриття – справа окремого монографічного дослідження.

Повертаючись до визначення родового об'єкта злочинів, передбачених Розділом V Особливої частини КК України, зауважимо, що серед науковців, які зверталися до цієї проблематики, не утвердилось єдиних поглядів. у науковій статті Ю. В. Орлов здійснив досить вдалу, на нашу думку, спробу узагальнення існуючих у науці підходів до розуміння родового об'єкта вказаних злочинів. Так, він згадує такі перспективні його варіації:

1) суспільні відносини, що забезпечують нормальну життєдіяльність особи;

2) виборчі, трудові й інші особисті права та свободи людини та громадянина;

3) суспільні відносини з приводу реалізації найбільш важливих потреб;

4) суспільні відносини, що забезпечують конституційні права та свободи людини та громадянина;

5) суспільні відносини у сфері основних конституційних прав і свобод людини та громадянина;

6) конституційні права та свободи людини та громадянина;

7) суспільні відносини, що забезпечують вільне й безперешкодне здійснення громадянами гарантованих Конституцією України виборчих, трудових та інших особистих прав і свобод людини та громадянина;

8) вільне й безперешкодне здійснення громадянами України всієї сукупності виборчих, трудових та інших прав і свобод, передбачених і гарантованих Конституцією;

9) суспільні відносини у сфері основних конституційних прав і свобод людини та громадянина;

10) три групи злочинів, родовими об'єктами є: а) правовідносини, які складаються з приводу реалізації громадянських (особистих) прав (статті 162–163, 164–169, 178–181, 182 КК); б) політичні правовідносини, змістом яких є конституційні форми безпосередньої демократії в Україні (статті 157, 158, 158-1, 159, 159-1, 160 КК); в) правовідносини, пов'язані із реалізацією громадянами права на працю та інші соціальні права – соціальні правовідносини (ст.ст. 172–175) [108, с. 14–15];

11) сукупність політичних, трудових і деяких інших прав громадян [10].

Таке розмаїття точок зору на досліджуваний родовий об'єкт злочинів можна пояснити кількома причинами.

По-перше, існують відмінності у вихідних методологічних настановах дослідників щодо розуміння об'єкта злочину як такого.

Вочевидь, відмінності на загальному рівні зумовлюють наростання гносеологічної диференціації на рівнях особливого та конкретного.

По-друге, сама назва Розділу V Особливої частини КК України не забезпечує можливості однозначного тлумачення родового об'єкта злочинів, ознаки складів яких закріплено у його статтях. Передусім звертає не себе увагу незавершеність переліку об'єктів кримінально-правової охорони, що впливає із словосполучення «та інших особистих прав і свобод», яке застосовується як частина назви вказаного розділу. Окрім того, в жодному іншому розділі Особливої частини КК України не йдеться про злочини проти прав і свобод, що додатково підживлює дискусійне підґрунтя й ускладнює застосування будь-яких концепцій об'єкта злочину, крім суб'єктивно-правової (суб'єктивне право як об'єкт злочину), до опису та пояснення відповідного родового об'єкта.

У 2016 р. світ побачила монографія В. І. Павликівського «Кримінально-правове забезпечення свободи слова та професійної діяльності журналістів в Україні», в якій автор серед іншого порушує й питання щодо родового об'єкта злочинів із досліджуваного нами розділу. Під ним учений розуміє громадянські (особисті), політичні, соціально-економічні й культурні права і свободи людини та громадянина [11, с. 181–182]. Така позиція в цілому видається логічною й у найбільш загальних контурах відтворює думку низки інших науковців, які займалися зазначеною проблематикою (Н. О. Гуторова, О. М. Готін, І. О. Зінченко та ін.). Втім, як видається, вона поряд зі своєю обґрунтованістю не позбавлена й деяких недоліків.

По-перше, визнання родовим об'єктом прав і свобод не узгоджується з базовою концепцією суспільних відносин, на якій стоять сам В. І. Павликівський [11, с. 178] та багато інших дослідників. у зв'язку з цим висловлене ним твердження не може бути прийняте без відповідної трансформації, змістовної адаптації до категорії «суспільні відносини». По-друге, суб'єктами прав і свобод, які реалізуються в межах тих суспільних відносин, які поставлено під охорону Розділом V Особливої частини КК України, можуть бути не лише громадяни, фізичні особи, а й особи юридичні. Кримінальний закон, вочевидь, забезпечує правову охорону як фізичних, так і юридичних осіб, суспільства та держави й людства в цілому. Тож, обмеження відповідної сфери кримінально-правової охорони виключно правами й свободами людини та громадянина вважаємо необґрунтованим.

У зв'язку з цим також варто наголосити на слушності раніше висловленої в науці думки про вельми неоднорідну природу досліджуваного родового об'єкта, що диктує необхідність виділення декількох видових (групових). Дійсно, навіть побіжний аналіз статей 157–184 КК України дозволяє виявити строкатість безпосередніх об'єктів кримінально-правової охорони, що і зумовлює багатогранність родового об'єкта та доцільність його видової диференціації.

У цьому контексті звернімо увагу на здійснений В. І. Павликівським критичний аналіз поглядів його наукових попередників на видові (групові) об'єкти злочинів, ознаки складів яких передбачено Розділом V КК України. Зокрема, вчений виділив не три їх групи, кожна з яких відповідає окремому праву (посягання на нього чи на суспільні відносини, що виникають узв'язку з його реалізацією), позначеному у назві цього розділу, на чому наполягає більшість дослідників, а чотири, до яких відніс такі: 1) суспільні відносини, що забезпечують особисті (громадянські) права людини та громадянина; 2) суспільні відносини, що забезпечують політичні права та свободи громадян; 3) суспільні відносини, що забезпечують соціально-економічні права та свободи громадян; 4) суспільні відносини, що забезпечують духовні (культурні) права та свободи людини та громадянина [11, с. 183]. Загалом такий підхід не позбавлений логіки, адже виходить із загальноприйнятої в загальній теорії права чотиричленної класифікації суб'єктивних прав. Але разом із тим, визнаючи думку вченого в цілому обґрунтованою, все ж таки, на нашу думку, варто звернути увагу на дещо ширший підхід, узятий за основу запропонованого поділу видових об'єктів і, відповідно, родового об'єкта. Він фактично виявляється майже тотожним (за деякими винятками) загальному об'єкту кримінально-правової охорони, адже охоплює практично всі відомі науці та правовим системам держав права громадян.

Гадаємо, таке сприйняття видових (групових) і, відповідно, родового об'єктів аналізованої категорії злочинів зумовило появу в науковому обігу точок зору, аналогічних викладеній, які необґрунтовано розширюють межі об'єктів. Так, наприклад, Н. Ю. Турищева під родовим об'єктом злочинів, передбачених Розділом V КК України, розуміє суспільні відносини, що забезпечують нормальну життєдіяльність особи [12, с. 91]. Д. Ю. Кондратов пропонує таке визначення досліджуваного родового об'єкта: це суспільні відносини, що забезпечують дотримання та реалізацію прав і свобод людини та громадянина [13, с. 195]. Із точки зору законів формальної логіки та співвідношення понять і виходячи з назви зазначеного розділу, позиція і Н. Ю. Трущевої, і Д. Ю. Кондратова, і низки інших учених, які висловлюють аналогічні викладеній думки, є обґрунтованими, але водночас не можна не звернути уваги на необґрунтовано розширене визначення родового об'єкта, яке, як ми вже зауважували вище, за такого сприйняття фактично виявляється тотожним загальному об'єктові, що не може задовольняти вимоги нашого дослідження.

Крім того, на нашу думку необхідно зробити і зауваження загальнотеоретичного характеру. Аналіз існуючих точок зору на родовий об'єкт злочинів, передбачених Розділом V КК України, дозволяє зробити висновок про відсутність єдиного й коректного бачення природи тих суспільних відносин (у деяких інтерпретаціях – правовідносин), на які відбувається посягання. Так, зокрема, одна група вчених воліє говорити про суспільні відносини, що *забезпечують права та свободи* (С. Г. Волкотруб [14, с. 102], Н. О. Гуторова [15, с. 63], В. І. Павликівський [11, с. 183] та ін.), друга – про суспільні відносини, що *забезпечують дотримання та реалізацію прав*

і свобод (Д. Ю. Кондратов [13, с. 195] та ін.), третя – про суспільні відносини *у сфері прав і свобод* (В. М. Шевчук [16, с. 330] та ін.). Втім, як видається, жоден із цих підходів не є достатньою мірою обґрунтованим з таких причин.

1. Суспільні відносини як об'єкт злочину не можуть мати лише забезпечувальний характер, тобто вони не забезпечують ані права, ані можливість реалізації прав і свобод; вони становлять самостійну цінність, що і зумовлює їх таку ж само самостійну кримінально-правову охорону. Як слушно зауважує В. Я. Тацій, об'єктом злочину є ті суспільні відносини, на які посягає злочин, завдаючи їм певної шкоди, і які поставлено під охорону закону про кримінальну відповідальність [17, с. 111]. Таким чином, права та свободи (в онтологічному вимірі), які охороняються кримінальним законом, втілюються у відповідних суспільних відносинах. Коли зазіхають на останні, причинно заподіюється шкода правам і свободам, вони істотно порушуються. Інакше ми б не мали достатньо підстав говорити про суспільну небезпечність як ознаку злочину. Крім того, всі склади злочинів були б формальними, адже шкода заподіювалася б лише тим відносинам, які забезпечують певну цінність, а самі при цьому такими не є.

Також необхідно зауважити, що дотримання є однією з форм реалізації права, через що її недоцільно виділяти поруч з останнім як однопорядкову категорію – вони є супідрядними.

2. Сфера суспільних відносин визначається, виходячи з їх предмету, а не з тих прав і свобод, які покликані забезпечити можливість (чи зобов'язують або забороняють) суб'єктів впливати (володіти, користуватися, розпоряджатися, утримуватися, від певних дій тощо) на такий предмет у межах і формі правовідносин. Тож, навряд чи суспільні відносини у сфері прав і свобод – доцільна дефініція родового об'єкта злочину.

Ураховуючи викладені зауваження, а також філософське розуміння категорії «суспільні відносини», можемо запропонувати під **родовим об'єктом** злочинів, передбачених Розділом V Особливої частини КК України, розуміти *групу суспільних відносин, що становлять спосіб спільного, взаємозалежного буття соціальних суб'єктів (фізичних і юридичних осіб та їх груп), що виражається у взаємозв'язку між ними на підставі окремих соціально-економічних, політичних, культурних (духовних) та громадянських прав і свобод*. Таким чином, об'єктом визнаються саме суспільні відносини, а не права та свободи. Ці суспільні відносини: а) є самоцінністю у кримінально-правовому значенні, а не лише забезпечують права та свободи; останні іманентно присутні у процесі існування суспільних відносин, виконуючи орієнтуючу й операційну функції; б) виражають *актуальний* взаємозв'язок між соціальними суб'єктами, а тому є об'єктом злочину, а не об'єктом кримінально-правової охорони.

Виходячи з цього, а також ґрунтуючись на техніко-юридичній традиції українського законодавця щодо формулювання назв розділів Особливої частини КК України, вважаємо за можливе запропонувати таку назву Розділу V – «Злочини проти окремих соціально-економічних, політичних, культурних та громадянських прав і свобод». у ній, по-перше, не

вказується на носія прав і свобод, що дозволяє охопити кримінально-правовою охороною не лише фізичних, а і юридичних осіб.

По-друге, більше деталізувати опис прав і свобод неможливо через їх надто широкий перелік. Тому, розуміючи те, що обсяг відповідного поняття, ймовірно, може як виходити за межі реального кола суспільних відносин, поставлених під охорону Розділом V КК України, так і бути вужчим за нього (адже категорія «окремі» не дає чіткого розуміння), мусимо свідомо піти на закріплення схожого формулювання, але з доктринальною обмовкою. Чіткий перелік відповідних суспільних відносин установлюється через аналіз безпосередніх об'єктів злочинів.

По-третє, вказівка на права та свободи виконує орієнтуючу техніко-юридичну функцію та підкреслює зміст предметної діяльності як прояву суспільних відносин, що є родовим об'єктом відповідної групи злочинів, а не безпосередньо вказує на останній як такий.

Щодо видових (групових) об'єктів злочинів, передбачених Розділом V КК України, вважаємо за доцільне підтримати ідею В. І. Павликівського, який виділяє чотири їх види у відповідності до чотирьох основних груп прав і свобод, визнаних як на доктринальному рівні, у загальній теорії права, так і на нормативному, зокрема у системі міжнародного права. Разом із тим знову ж таки важливо зберегти послідовність визнання цих об'єктів саме самостійними суспільними відносинами, а не відносинами забезпечення, виділивши: 1) суспільні відносини, що виражаються в актуальному взаємозв'язку між соціальними суб'єктами на підставі окремих соціально-політичних прав; 2) суспільні відносини, що виражаються в актуальному взаємозв'язку між соціальними суб'єктами на підставі окремих соціально-економічних прав; 3) суспільні відносини, що виражаються в актуальному взаємозв'язку між соціальними суб'єктами на підставі окремих культурних прав; 4) суспільні відносини, що виражаються в актуальному взаємозв'язку між соціальними суб'єктами на підставі окремих громадянських прав.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Викладені міркування з приводу родового об'єкта злочинів, ознаки складів яких передбачено статтями Розділу V КК України, не претендують на статус наукових істин. Як слушно зауважує В. П. Ємельянов, родовий і загальний об'єкти – це не реальні об'єкти злочину, а поняття, які узагальнюють поняття про об'єкти конкретних злочинних посягань. Родовий і загальний об'єкти мають суб'єктивний і суперечливий характер, тому в кримінальному законодавстві ті ж самі склади в різні періоди розвитку держави розташовуються у різноманітних розділах КК, що підтверджує залежність цих категорій не стільки від об'єктивних реалій, скільки від рівня та специфіки узагальненості ознак цих реалій [18, с. 228-230]. Підтримуючи вченого у його баченні сутності різних видів об'єктів злочинів, тим не менш, варто вказати, що хоча родовий об'єкт і є абстракцією, проте не довільною, а науковою, яка виконує гносеологічно-пояснювальну та правозастосовно-орієнтуючу функції.

СПИСОК БІБЛІОГРАФІЧНИХ ПОСИЛАНЬ

1. Дзюба В. Т. Потерпілий від злочину в сфері господарської діяльності: його види та юридичні ознаки. *Відповідальність за злочини у сфері господарської діяльності*: матер. наук.-практ. конф. / ред. кол.: В. В. Сташис (голов. ред.) та ін. Харків : Кроссроуд, 2006. С. 60.
2. Народная энциклопедия. Т. XI. Общественно-юридический. Полутот 1. М., 1911. URL: <http://www.allpravo.ru/library/doc542p0/instrum1706/print1755.html> (дата звернення: 15.07.2019).
3. Слабченко О. А. Кримінально-правова характеристика привласнення, розтрати майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08 / Національна академія внутрішніх справ. Київ, 2013. 241 с.
4. Таганцев Н. С. Курс русского уголовного права. Часть Общая : Кн. 1. Учение о преступлении. СПб. : Тип. М. М. Стасюлевича, 1874. 281 с.
5. Андрушко П. П., Стрижевська А. А. Злочини у сфері службової діяльності: кримінально-правова характеристика: навч. посіб. Київ : Юрисконсульт, 2006. 342 с.
6. Каиржанов Е. К. Проблема объекта преступления // Интересы трудящихся и закон. Алма-Ата : Казахстан, 1973. С. 41–70.
7. Коржанский Н. И. Объект и предмет уголовно-правовой охраны М. : Изд-во Акад. МВД СССР, 1980. 248 с.
8. Мокроносов Г. В. Методологические проблемы исследования общественных отношений. Свердловск : Свердловский юрид. ин-т, 1972. 380 с.
9. Тацій В. Я. Об'єкт і предмет злочину в кримінальному праві України : навч. посіб. Харків : УкрЮА, 1994. 76 с.
10. Орлов Ю. В. Родовий об'єкт злочину незаконне знищення виборчої документації або документів референдуму. *Юридична наука*. 2014. № 4. С. 114–133.
11. Павликівський В. І. Кримінально-правове забезпечення свободи слова та професійної діяльності журналістів в Україні : монографія. Харків : Панов, 2016. 488 с.
12. Турищева Н. Ю. Преступления против избирательных прав на участие в референдуме. СПб. : Юридический центр Пресс, 2010. 339 с.
13. Кондратов Д. Ю. Злочини проти виборчих, трудових та інших особистих прав і свобод людини і громадянина (Розділ V КК України), їх загальна характеристика // Кримінальне право України (у питаннях та відповідях) : навч. посіб. / О. М. Литвинов, О. О. Житний, М. М. Клемпарський та ін. ; за заг. ред. д-ра юрид. наук, проф. О. М. Литвинова ; МВС України ; Харк. нац. ун-т внутр. справ. Харків, 2016. С. 195–197.
14. Кримінальне право України : навч. посіб. / С. Г. Волкотруб, О. М. Омельчук, В. М. Ярін та ін. Київ : Наукова думка ; Прецедент, 2004. 297 с.

15. Гуторова Н. О. Злочини проти політичних, трудових та інших особистих прав та свобод людини і громадянина // Кримінальне право України: Особлива частина: підручник / М. І. Бажанов, Ю. В. Баулін, В. І. Борисов та ін.; за ред. проф. М. І. Бажанова, В. В. Сташиса, В. Я. Тація. Київ : Юрінком Інтер, 2004. С. 60–90.

16. Шевчук В. М. Преступления против избирательных, трудовых и других личных прав и свобод человека и гражданина // Уголовное право Украины. Общая и Особенная части: учебник / отв. ред. Э. Л. Стрельцов. Харків : Одиссей, 2005. С. 313–321.

17. Кримінальне право України. Загальна частина: підручник / В. І. Борисов, В. Я. Тацій, В. І. Тютюгін та ін.; за ред. В. Я. Тація, В. І. Борисова, В. І. Тютюгіна. 5-те вид., переробл. і допов. Харків : Право, 2015. 528 с.

18. Ємельянов В. П. Щодо визначення предмету злочину та класифікації об'єктів злочинів: дискусійні питання. *Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика)*. 2007. Вип. 17. С. 225–232.

Стаття надійшла до редакції 25.07.2019

Марина Васильевна ФОМЕНКО,

кандидат юридических наук

*(Харьковский национальный университет внутренних дел,
г. Харьков, Украина)*

К ВОПРОСУ ОБ ОПРЕДЕЛЕНИИ РОДОВОГО ОБЪЕКТА ПРЕСТУПЛЕНИЙ, ПРЕДУСМОТРЕННЫХ РАЗДЕЛОМ V ОСОБЕННОЙ ЧАСТИ УК УКРАИНЫ.

Проанализированы существующие в доктрине уголовного права научные концепции об объекте преступления как таковом и о родовом объекте преступлений, предусмотренных разделом V Особенной части УК Украины. Сформулировано собственное представление о понятии родового объекта исследуемых преступлений и предложено новое название раздела V Особенной части УК Украины. Выделены их видовые (групповые) объекты.

Ключевые слова: *объект преступления, родовый объект преступления, видовые (групповые) объекты преступлений, общественные отношения, отношения обеспечения.*

Marina V. FOMENKO,

PhD in Law

(Kharkiv National University of Internal Affairs, Kharkiv, Ukraine)

ON THE ISSUE OF DEFINING THE GENERIC OBJECT OF CRIMES STIPULATED BY THE SECTION V OF THE SPECIAL PART OF THE CRIMINAL CODE OF UKRAINE

The author of the article has analyzed existing scientific concepts within the criminal law doctrine on the object of the crime per se, and on generic object of crimes stipulated by the Section V of the Special Part of the Criminal Code of Ukraine. The author has formulated own position on the general object of researched crimes and has offered new title of the Section V of the Special Part of the Criminal Code of Ukraine. Their species (group) objects have been outlined.

Key words: *object of a crime, generic object of a crime, species (group) objects of crimes, social relations, securing relationship.*